

Verejnosť ako strážca spravodlivého výkonu súdnej moci

Júlia Ondrová*

DOI: <https://doi.org/10.24040/sap.2020.7.1.63-74>

Abstrakt:

ONDROVÁ, Júlia: *Verejnosť ako strážca spravodlivého výkonu súdnej moci*. Konceptným zameraním štúdie je prezentácia významných právnych názorov vyplývajúcich z judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva a Ústavného súdu Slovenskej republiky, a to v optike práva účastníka konania na prítomnosť jeho osoby ako aj iných osôb, ako verejnosti, na súdnom konaní. Inštitútom verejnosti sa sleduje nielen kontrola výkonu súdnej moci, ale súčasne sú chránené aj práva občanov na spravodlivý súdny proces. Štúdia v ďalšom obsahu analyzuje ústavnoprávnu úpravu požiadavky verejného vyhlasovania rozsudkov, ktorá, na rozdiel od zásady verejnosti konania, je zásadou absolútnou.

Kľúčové slová:

verejnosť, prítomnosť, vylúčenie, obmedzenie, súdne konanie.

The Public as the Guardian of the Just Judicial Power Execution

Abstract:

ONDROVÁ, Júlia: *The Public as the Guardian of the Just Judicial Power Execution*. The conceptual aim of the presented study rests in the presentation of the significant legal judgments resulting from the European Court for Human Rights judicature and the judicature of the Slovak Republic Constitution Court from the procedure participant point of view and his/her right concerning being present in the judicial proceeding and other persons being present, in the case of the public in the judicial process. Not only the control of the judicial power execution is provided by the public institute, but at the same time the citizen's right to just judicial process is protected. Moreover, the study contents include the analyses of the constitution and legal amendment regarding the public sentencing of judgements, this norm is absolute in comparison to the norm of public presence in procedure.

Key words:

public, the presence, exclusion, restriction, legal proceedings.

Úvod

Základné práva a slobody, ktoré patria od narodenia každému a chránia život a dôstojnosť každej ľudskej bytosti možno rezultatívne označiť za ľudské práva. Ima-

* JUDr. Júlia Ondrová, PhD., odborná asistentka, Právnická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici.

nentnou vlastnosťou ľudských práv je, že sú postavené na princípe rovnakej morálnej hodnoty každého jednotlivca a ich výpočet predstavuje minimálne štandardy potreby rešpektovania dôstojnosti všetkých bez rozdielu.¹ Napriek skutočnosti, že ľudské práva sú odvodzované od najzákladnejších potrieb a záujmov jednotlivca, usporiadanie spoločenských pomerov a chápanie postavenia človeka v spoločnosti až do obdobia konca druhej svetovej vojny neumožňovali prijatie normatívneho textu úpravy základných práv a slobôd v rozsahu, v akom ochranu ľudským právam a slobodám poskytujú súčasné moderné a demokratické právne systémy. Z hľadiska zakotvenia základných práv a slobôd v normatívnom texte mali v historickom vývoji významné postavenie predovšetkým dokumenty a dohovory presahujúce vnútroštátnu účinnosť. Za jeden z najvýznamnejších dokumentov precizujúci ľudské práva sa považuje Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej v texte len ako „Dohovor“). Zmluvné štáty Dohovoru sa jeho podpisom v zmysle Preambuly² zaviazali „k zabezpečeniu všeobecného a účinného uznávania a dodržiavania práv v Dohovore vyhlásených; majúť na zreteli, že cieľom Rady Európy je dosiahnutie väčšej jednoty medzi jej členmi, a že jedným zo spôsobov, ktorým sa má tento cieľ naplňovať, je ochrana a ďalší rozvoj ľudských práv a základných slobôd.“ V súlade s uvedeným cieľom, Dohovor obsahoval základné práva a slobody v čl. 2 – čl. 18. V rozmedzí citovaných článkov Dohovoru, individuálne sťažnosti zo strany oprávnených subjektov najčastejšie namietajú porušenie čl. 6, ktorý predstavuje záruku rešpektovania hmotnoprávných a procesnoprávných aspektov práva na spravodlivé súdne konanie. Jedným z procesnoprávných aspektov subsumovaných pod požiadavku spravodlivého súdneho konania je v zmysle čl. 6 ods. 1 Dohovoru verejnosť prejednávania veci a verejné vyhlásenie rozsudku. Uvedené požiadavky sa stali súčasťou aj dikcie Ústavy Slovenskej republiky (ďalej v texte len ako „Ústava SR“), *in concreto* v čl. 48 ods. 2 a čl. 142 ods. 3 Ústavy SR.

Požiadavka verejnosti súdnych konaní a súdnych rozhodnutí

Úpravou čl. 6 Dohovoru sa zaručuje: 1. právo na súd, t. j. právo obrátiť sa na súd s návrhom (žalobou na vymoženie svojho subjektívneho práva, resp. v trestných veciach právo, aby o vine a treste rozhodol výlučne súd a 2. právo na určitú kvalitu konania pred súdom, ktorá sa zabezpečuje radom inštitucionálnych a procesných záruk, kedy práva priznané čl. 6 ods. 1 Dohovoru sa vzájomne prelínajú.³ Podľa právneho názoru Európskeho súdu pre ľudské práva⁴ (ďalej v texte aj len ako „Súd“) sa v zmysle čl. 6 ods. 1 Dohovoru zaručuje každému právo, aby o každom spore, ktorý sa týka jeho práv a povinností občianskej povahy, rozhodol súd. Takto interpretovaný článok zahŕňa „právo na súd“, to znamená právo začať konanie na súde v „občianskopráv-

1 KMEC, J. – KOSAŘ, D. – KRATOCHVÍL, J. – BOBEK, M. *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář. 1. vydání.* Praha : C. H. Beck. 2012. s. 4.

2 Preambula Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd. Dostupné na internete: https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_SLK.pdf

3 DRGONEC, J. *Ústava Slovenskej republiky – Veľký komentár. Teória a prax.* Bratislava : C. H. Beck. 2015. s. 837.

4 Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Golder proti Spojenému kráľovstvu zo dňa 21. februára 1975.

nych veciach“ ako jeden z jeho aspektov. K nemu pristupujú záruky ustanovené článkom 6 ods. 1, pokiaľ ide o organizáciu a zloženie súdu, ako aj o vedenie procesu. To všetko dohromady tvorí právo na spravodlivé prejednanie veci.

Obsahom práva na súdnu ochranu je právo na vnútroštátny súd, ktorý je kompetentný napraviť porušené právo vychádzajúce z právneho poriadku. V tomto prípade možno určitý prienik vidieť v tom, že vnútroštátny súd je povinný chrániť všetky práva tvoriace právny poriadok vrátane ľudských práv vyplývajúcich z Dohovoru. V tomto zmysle možno v určitej obmedzenej miere hovoriť o tom, že pod súdnu ochranu v zmysle čl. 6 Dohovoru sú zaradené aj ľudské práva zakotvené v Dohovore.⁵ V konklúzii uvedených požiadaviek, sa právo na prístup k súdu premieta aj do znenia čl. 46 ods. 1 Ústavy SR, a to so zabezpečením ďalších inštitucionálnych a procesných záruk v nasledujúcich ustanoveniach subsumovaných pod spoločným označením Právo na súdnu a inú právnu ochranu.

Ústavná garancia práva domáhať sa zákonom ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde je podľa názoru Ústavného súdu Slovenskej republiky (ďalej v texte len ako „Ústavný súd SR“) tzv. bránou do ústavnej úpravy aspektov práva na súdnu a inú právnu ochranu, a súčasne primárnou ústavnou базou pre konanie súdov a iných orgánov Slovenskej republiky, (II. ÚS 91/08). K porušeniu práva na súdnu ochranu by podľa konštantnej judikatúry Ústavného súdu SR mohlo dôjsť za podmienky, ak by „*komukoľvek bola odmietnutá možnosť domáhať sa svojho práva na nezávislom a nestrannom súde alebo aj v prípade, ak by súd bezdôvodne odmietol konať o podanom návrhu zo strany fyzickej osoby alebo právnickej osoby*“ (II. ÚS 8/01) alebo ak by v prípade opravných konaní „*všeobecný súd odmietol konať o podanom opravnom prostriedku alebo svojim rozhodnutím zastavil konanie o opravnom prostriedku bez toho, aby opravný prostriedok vo veci samej preskúmal a rozhodol o ňom v súvislosti s predchádzajúcim konaním na súde*“ (IV. ÚS 115/03). Európsky súd pre ľudské práva v tejto súvislosti pripomína,⁶ že „*skutočnosť, že jednotlivec má prístup k vnútroštátnym opravným prostriedkom, nie vždy spĺňa požiadavky článku 6 ods. 1 Dohovoru. Stupeň prístupu k vnútroštátnym prostriedkom nápravy poskytovaný právnymi predpismi na vnútroštátnej úrovni musí byť dostatočný na to, aby zabezpečil, že jednotlivec má právo na súd, so zreteľom na zásadu právneho štátu v demokratickej spoločnosti. Aby právo na prístup k súdu bolo účinné a efektívne, musí mať jednotlivec jasnú a praktickú príležitosť napadnúť akt alebo konanie, ktorý predstavuje zásah do jeho práv.*“

Základné právo na súdnu ochranu zaručuje ochranu prostredníctvom orgánu súdnej moci vo všetkých fázach súdneho konania. Uplatnenie základného práva na prístup k súdu je subsidiárne. To znamená, že iba v prípade, ak osoba disponuje iným právom, ktoré môže byť predmetom súdnej ochrany, vznikne jej oprávnenie prístupu k súdu.⁷ Ak teda neexistuje subjektívne právo v rovine jednoduchého práva, ktoré je

5 SVÁK, J. *Ochrana ľudských práv (z pohľadu judikatúry a doktríny štrasburských orgánov ochrany práv)*. II. rozšírené vydanie. Bratislava : EUROKÓDEX, 2006. s. 337.

6 Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Bellet proti Francúzsku zo dňa 04. decembra 1995.

7 DRGONEC, J. *Ústava Slovenskej republiky – Veľký komentár. Teória a prax*. Bratislava : C. H. Beck. 2015. s. 841.

možné subsumovať pod základné právo, nie je možné sa domáhať ochrany procesného základného práva. Ochrany základného práva sa za splnenia podmienky existencie hmotného práva, môže dovolávať každý, t. j. fyzická osoba, právnická osoba a rovnako aj štát, ak v konaní vystupuje v pozícii právnickej osoby.

Zmyslom práva na súdnu ochranu je umožniť každému reálny prístup k súdu a tomu zodpovedajúcu povinnosť súdu o veci konať. Ak osoba (právnická alebo fyzická) splní predpoklady ustanovené zákonom, súd jej musí umožniť stať sa účastníkom konania so všetkými procesnými oprávneniami, ale aj povinnosťami, ktoré z tohto postavenia vyplývajú (5 Cdo 16/2012). V tejto súvislosti Ústavný súd SR poukazuje predovšetkým na svoju stabilizovanú judikatúru, podľa ktorej posudzuje spravodlivosť procesu ako celku, a teda nepristupuje k vyhovaniu sťažnosti v prípadoch, keď zo strany orgánov verejnej moci síce k určitému pochybeniu došlo, avšak jeho intenzita a existujúca príčinná súvislosť medzi namietaným porušením ústavou garantovaného práva a jeho dôsledkami na spravodlivosť procesu ako celku nemala podstatný dosah. V tejto súvislosti ústavný súd zdôrazňuje, že nie každé porušenie zákona (prípadne nesprávny výklad ustanovenia zákona) zo strany orgánu verejnej moci má automaticky za následok porušenie ústavou garantovaného základného práva (IV. ÚS 200/2013).

Právo na súdnu ochranu je základným ľudským právom a súčasne nevyhnutným predpokladom reálneho uplatnenia všetkých ostatných základných práv a slobôd. Právo na súdnu ochranu je vo svojej podstate verejným subjektívnym právom.⁸ O subjektívnom práve môžeme uvažovať ako o právnej možnosti, ktorá nie je zakázaná, je dovoľaná, zaručená a chránená objektívnym právom. Jeho význam môže spočívať v nejakom ľudskom konaní, ktoré nie je objektívnym právom zakázané.⁹

Fundamentom súdnej moci, a to od počiatku jej vzniku, je verejné prerokovanie veci. Je to práve verejnosť súdneho konania, ktorou sa upevňuje vedomie spoločnosti o spravodlivosti konania. Súčasne, verejný výkon súdnictva predstavuje kontrolu súdnej moci, ktorá musí byť nezávislá, čím sa obmedzuje možnosť uplatnenia kontrolných právomocí zo strany iných, kompetentných orgánov štátnej moci. Označenie, chápanie a vnímanie justície ako kabinetnej, je spôsobilé vyvolať mnoho nenapraviteľných škôd v dôveru k orgánom súdnej moci, čo zároveň implikuje jej prípadnú neefektívnosť.¹⁰ Právo na verejné súdne konanie patrilo medzi pôvodné skúšobné práva, ktoré boli predmetom hodnotenia pri hľadaní medzinárodného nástroja na ochranu ľudských práv. Záruka verejného prejedania veci sa skladá z dvoch odlišných aspektov, a síce čl. 6 Dohovoru, ktorý pertraktované právo precizuje ako individuálne právo obvineného. Avšak druhý náhľad na právo verejného prejedania veci tvorí inštitucionálnu záruku, verejnej kontroly súdov, čím sa sleduje hlavný cieľ, a síce rešpektovanie práv všetkých zúčastnených osôb na konaní.¹¹

8 CHOVANEC, J. – ZACHOVÁ, A. *Ústavné garancie základných ľudských a občianskych práv a slobôd*. Bratislava : Procom, s. r. o. 2007. s. 78.

9 ŠEJVL, M. *Lidská práva jako subjektivní práva. Teoretické a historické aspekty*. Praha : Ústav státu a práva AV ČR. 2017. s. 34.

10 WAGNEROVÁ, E. – ŠIMÍČEK, V. – LANGÁŠEK, T. – POSPÍŠIL, I. a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha : Wolters Kluwer ČR, a. s. 2012. s. 792.

11 TRECHSEL, S. *Human Rights in Criminal Proceedings*. Oxford Scholarship. Chapter 5. 2006.

Dohovor zaručuje *expressis verbis* článkom 6 ods. 1 spravodlivosť a verejnosť súdneho konania a rozhodovanie vo veci v primeranej lehote. Európsky súd pre ľudské práva vo veci Malhous proti Českej republike¹² zdôraznil, že „... *Verejnosť chráni účastníkov konaní pred tzv. utajenou justíciou, a tým napomáha upevňovať dôveru v rozhodovaciu činnosť súdov...*“ K spravodlivému rozhodovaniu vo veci Súd uviedol,¹³ že „*táto záruka je jednou zo základných právnych zásad každej demokratickej spoločnosti. Neexistuje pritom žiadne ospravedlnenie pre reštriktívny výklad čl. 6 ods. 1 Dohovoru. Požiadavka spravodlivosti sa vzťahuje na konanie ako celok a nie je obmedzená iba na konanie inter partes.*“ Požiadavkou prerokovania veci v primeranej lehote zdôrazňuje Dohovor význam výkonu spravodlivosti bez omeškania, ktoré by mohlo ohroziť jeho účinnosť a dôveryhodnosť. V zmysle druhej vety čl. 6 ods. 1 Dohovoru musí byť verejne vyhlásený aj rozsudok, pokiaľ nie je v danom prípade aplikovaná ani jedna z výnimiek ustanovených v citovanom článku Dohovoru.

Právo na verejné súdne konanie sa týka len súdneho konania, pričom pod pojmom súdneho konania sa v zhode s extenzívnym výkladom pojmov („občianske právo a záväzok a „trestné obvinenie“) chápu aj konania pred inými orgánmi ako sú súdy, pričom ide najmä o rozhodovanie disciplinárnych deliktov. V prípade, že tieto iné konania a ich rozhodnutia sú predmetom súdneho preskúmania, musí byť dodržaná zásada verejnosti aj na nich.¹⁴

Európsky súd pre ľudské práva k požiadavke verejnosti konania tiež uviedol,¹⁵ že verejné prejednanie veci chráni účastníkov konania pred tajným výkonom spravodlivosti bez kontroly verejnosti. Je tiež jedným z prostriedkov zachovania dôvery v súdnu moc, čím napomáha k dosiahnutiu cieľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru. Vo veci Axen proti Spolkovej republike Nemecko¹⁶ doplnil, že „... *verejný charakter konania pred súdnym orgánom v zmysle citovaného článku Dohovoru vytvára transparentný výkon spravodlivosti.*“ Zásada verejného prejednanie veci v konaní, ktoré je za každých okolností potrebné posudzovať ako celok, nie je v zmysle ustanovení Dohovoru absolútna. Dohovor umožňuje vylúčiť verejnosť a tlač po dobu celého konania alebo časti procesu, a to za splnenia predpokladu, že ich vylúčenie je v záujme mravnosti, verejného poriadku alebo národnej bezpečnosti v demokratickej spoločnosti alebo ak to vyžadujú záujmy maloletých a ochrana súkromného života účastníkov. Možnosť vylúčenia tlače alebo verejnosti je na posúdenie daná súdom aj v prípade, ak by verejnosť konania mohla predstavovať ujmu záujmom spravodlivosti vzhľadom na osobitné okolnosti. Uvedené sa premieta aj do právnej úpravy v podmienkach Slovenskej republiky, a síce dikcii § 249 a nasl. zákona č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v platnom znení, resp. § 176 zákona č. 160/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok v platnom znení.

- 12 Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Malhous proti Českej republike zo dňa 12. júla 2001.
- 13 Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Pretto a ostatní proti Taliansku zo dňa 08. decembra 1983.
- 14 SVÁK, J. *Ochrana ľudských práv (z pohľadu judikatúry a doktríny štrasburských orgánov ochrany práv)*. II. rozšírené vydanie. Bratislava : Eurokódex. 2006. s. 539.
- 15 Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Diennet proti Francúzsku zo dňa 26. septembra 1995.
- 16 Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Axen proti Spolkovej republike Nemecko zo dňa 08. december 1983.

Ústava SR právo na verejné prerokovanie vecí spája s právom na prerokovanie vecí v prítomnosti účastníka konania s právom vyjadriť sa ku všetkým vykonávaným dôkazom v spoločnom ustanovení (čl. 48 ods. 2). *Vice versa*, z označenej dikcie Ústavy SR ako aj z právnych názorov Ústavného súdu SR vyplýva, že ich nie je možné zrovnávať. Kým právo na verejné prerokovanie vecí možno podľa druhej vety čl. 48 ods. 2 Ústavy SR obmedziť v prípadoch ustanovených zákonom, právo byť prítomný na prerokovaní vecí a právo vyjadrenia sa ku všetkým vykonávaným dôkazom nie je podľa Ústavy SR možné obmedziť. Ústavný súd SR vyslovil právny názor,¹⁷ podľa ktorého ustanovenie čl. 48 ods. 2 Ústavy SR nepripúšťa žiadnu výnimku z práva na prerokovanie vecí v prítomnosti účastníka konania. Výnimku predstavuje len možnosť vylúčenia verejnosti. Osobná prítomnosť účastníka konania je v súdnom konaní základným predpokladom úspešného uplatňovania ústavného práva zakotveného článkom 48 ods. 2 Ústavy SR a súčasne predpokladom úspešného poskytnutia súdnej ochrany. Ústavný súd SR vyslovil, že výkon základných práv uvedených v čl. 48 ods. 2 Ústavy SR predovšetkým predpokladá predošlé uplatnenie práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 alebo 2 Ústavy SR tým, že sa oprávnený subjekt zákonom stanoveným postupom domáha svojho práva na nezávislom a neustrannom súde, resp. žiada o preskúmanie zákonnosti rozhodnutia orgánu verejnej správy a súd na základe jeho návrhu na začatie konania (žaloby) aj začne konať.“ (I. ÚS 20/97).

Fundamentom základného ústavného práva vyplývajúceho z čl. 48 ods. 2 Ústavy SR je dosiahnuť nápravu v prípadoch, keď bol niekto ukrátený na svojich právach, vrátane prípadov, keď k porušeniu práv došlo rozhodnutím orgánu verejnej správy. Právo účastníka konania byť osobne prítomný na konaní pred súdom je základným predpokladom úspešného uplatnenia práva, t. j. úspešného poskytnutia súdnej ochrany.¹⁸ A súčasne dôležitou poistkou proti zneužitiu justície. Ak však účastník konania súhlasí s prerokovaním vecí bez jeho prítomnosti, možno uskutočniť konanie za jeho neprítomnosti, a to bez toho, aby neprítomnosť odporovala ústavnému textu. V kontexte uvedeného je potrebné akcentovať, že vyjadrením účastníka konania, aby sa konalo v jeho neprítomnosti, sa realizuje jeho autonómna vôľa.¹⁹ V práve osobnej prítomnosti na súdnom konaní pri prerokovaní vlastnej veci je najviditeľnejší rozdiel medzi občianskoprávnym a trestnoprávnym konaním. V občianskom súdnom konaní sa viac chápe ako oprávnenie účastníka konania a nie ako nevyhnutná podmienka spravodlivého súdneho procesu.²⁰ Európsky súd pre ľudské práva v súvislosti s odopretím osobnej účasti na pojednávaní vo veci Ekbatani proti Švédsku²¹ judikoval, že požiadavku prítomnosti obvineného na verejnom konaní je potrebné hodnotiť aj z pohľadu špecifických aspektov konania a spôsobu, ktorým boli záujmy obvineného

17 PL. ÚS 14/1998. Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 22. júna 1999. Bližšie pozri tiež: DRGONEC, J. *Ústava Slovenskej republiky – Veľký komentár. Teória a prax*. Bratislava : C. H. Beck. 2015. s. 921.

18 PL. ÚS 14/98. Rozhodnutie Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 22. júna 1999.

19 WAGNEROVÁ, E. – ŠIMÍČEK, V. – LANGÁŠEK, T. – POSPÍŠIL, I. a kol. *Listina základných práv a svobod. Komentár*. Praha : Wolters Kluwer ČR, a. s. 2012. s. 796 – 797.

20 Bližšie: SVÁK, J. *Ochrana ľudských práv (z pohľadu judikatúry a doktríny štrasburských orgánov ochrany práv)*. II. rozšírené vydanie. Bratislava : Eurokódex. 2006. s. 461.

21 Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Ekbatani proti Švédsku zo dňa 26. mája 1988.

skutočne popísané a chránené súdom. Vo veci Colozza proti Taliansku²² súd dodal, že „*súdne konanie v neprítomnosti obvineného alebo procesnej strany sa môže pripustiť pri určitých výnimočných okolnostiach, ak orgány intenzívne konali, ale neboli schopné oznámiť príslušnej osobe termín konania pojednávania.*“

Pri výklade termínu „v prítomnosti účastníka“ je potrebné uplatňovať materiálny výklad. Pertraktovaný pojem sa má vykladať tak, aby spôsob a postup konania pred súdom zaručoval, že účastník konania bude disponovať možnosťou vnímať postup súdu a na základe toho zamerať svoju procesnú aktivitu náležitým spôsobom.

Podľa konštantnej judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva je zrejmé, že v konaní pred vnútroštátnym súdom zmluvnej krajiny Dohovoru, právo verejného prerokovania vecí zahŕňa aj nárok na dodržanie zásady ústnosti. Súd zastáva názor, podľa ktorého odmietnutie práva na ústne vypočutie predstavuje porušenie čl. 6 ods. 1 Dohovoru. V odbornej literatúre sa v tejto súvislosti uvádza,²³ že každé z uvedených práv sleduje iný cieľ. Zásada verejnosti zaisťuje kontrolu výkonu súdnictva, zatiaľ čo zásada ústnosti poskytuje stranám sporu možnosť vyjadriť sa pred súdom nad rámec podaní uvádzaných v písomnej forme.

Podľa právnych názorov Európskeho súdu pre ľudské práva „*v konaní pred súdom právo na verejné prejednanie vecí v zmysle čl. 6 ods. 1 Dohovoru zahŕňa aj právo na ústne prejednanie vecí, pokiaľ výnimočné okolnosti neodôvodňujú upustenie od takéhoto konania*“²⁴, pričom „*výnimočnými okolnosťami, ktoré môžu byť dôvodom pre upustenie od ústneho prejednanie vecí, sú v podstate dané povahou záležitosti, o ktorej má príslušný vnútroštátny súd rozhodovať.*“²⁵ Súd v tejto súvislosti konštantne pripomína, že vnútroštátne orgány musia taktiež brať do úvahy požiadavky na efektivitu a hospodárnosť, ktoré by nemohli byť dodržané, ak by systematicky boli vykonávané ústne pojednávania v typoch konania, v ktorých je možné od ústnosti upustiť. Európsky súd pre ľudské práva v tejto súvislosti dodal,²⁶ že ak nie sú dané výnimočné okolnosti odôvodňujúce upustenie od prerokovania vecí, z práva na verejné prerokovanie vecí vyplýva právo na ústne prejednanie vecí aspoň v jednej inštancii.

Za zlučiteľné s čl. 6 ods. 1 Dohovoru rovnako nie je možné považovať konanie, v ktorom neprebehlo verejné prejednanie vecí aspoň v jednej inštancii alebo také, v ktorom účastníci konania nemali možnosť požiadať o verejné prejednanie sporu v prípade, ak je civilné konanie vo veci samej vedené neverejne na základe všeobecne platného pravidla (Martinie proti Francúzsku zo dňa 12. apríla 2006). Rovnako je nevyhnutné uskutočniť verejné prerokovanie vecí a s tým spojené ústne konanie napríklad v takých prípadoch, v ktorých do právomoci súdu spadajú otázky právneho charakteru a otázky, ktoré sú významné pre skutkové posúdenie vecí. Nevyhnutne je podľa názoru Európskeho súdu pre

22 Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Colozza proti Taliansku zo dňa 22. januára 1985.

23 KMEC, J. – KOSAŘ, D. – KRATOCHVÍL, J. – BOBEK, M. *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář. 1. vydání.* Praha : C. H. Beck. 2012. s. 687.

24 Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Hesse - Anger proti Nemecku zo dňa 17. mája 2001.

25 Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Miller proti Švédsku zo dňa 08. mája 2005.

26 Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Fischer proti Rakúsku zo dňa 26. apríla 1995.

Ľudské práva²⁷ uskutočniť ústne prerokovanie veci aj vtedy, „*keď si súd musí o sťažovateľovi, ktorý objasňuje svoju osobnú situáciu, vytvoriť bezprostredný dojem.*“

Pri skúmaní, či je potrebné uskutočniť verejné prerokovanie veci, súd pripustil výnimku z pravidla verejného prejednávania veci napríklad aj v prípade Saccoccia proti Rakúsku,²⁸ kedy uviedol, že verejné prejednanie veci a ústne vypočutie strán nie je potrebné, ak neexistujú žiadne pochybnosti o dôveryhodnosti napadnutých skutočností alebo nevzniknú žiadne sporné otázky, ktoré si vyžadujú vypočutie, kedy súdy môžu spravodlivo a rozumne rozhodnúť na základe podaní účastníkov konania, resp. iných písomných materiálov pri zachovaní zásady spravodlivosti a racionality.

V rámci vzdania sa práva na verejné prerokovanie možno konštatovať, že litera ani duch čl. 6 ods. 1 Dohovoru nebráni jednotlivcovi vzdať sa z vlastnej slobodnej vôle práva na verejné prerokovanie veci, buď výslovne, alebo mlčky, avšak toto vzdanie sa musí byť urobené jednoznačným spôsobom a nesmie byť v rozpore so žiadnym významným verejným záujmom.²⁹

Princíp verejnosti súdneho konania automaticky nezakladá oprávnenie či povinnosť priameho televízneho či rozhlasového, resp. internetového prenosu (či uchovania) všetkých častí súdneho konania. Pre informácie, ktoré vziđu zo súdneho konania je možné uplatniť koncept redukcie a transformácie informácií a je potrebné dôsledne odlišovať fakt umožnenia prítomnosti pri oznamovaní informácií od oprávnenia tieto informácie verejne šíriť.³⁰

Vice versa, zásada verejnosti sa často omylom spája s právom na slobodu prejavu ako právom byť informovaný, čo pri absurdnom výklade môže úplne znehodnotiť právo na súkromie, pretože najmä v rodinných veciach nemá účastník konania záujem na tom, aby o intímnych záležitostiach jeho života vedela celá spoločnosť.³¹

V praxi verejnosť pojednávania znamená, že pojednávanie je prístupné akejkoľvek osobe, a to v rozsahu voľných miest v pojednávacej miestnosti. Prístupnosť pojednávacej miestnosti v čase pojednávania sa zabezpečuje tým, že v čase pojednávania musí byť verejnosti prístupná budova súdu. Pritom musí byť v budove zabezpečené to, aby sa akákoľvek osoba mohla dozvedieť o tom, v ktorej miestnosti sa aké pojednávanie v určený deň uskutoční. To sa dosahuje jasným označením toho, v ktorej časti budovy súdu sa nachádzajú pojednávacie miestnosti, a tým, že pred každou pojednávacou miestnosťou sa nachádza výveska so zoznamom pojednávaných vecí, na ktorej musia byť vypísané všetky veci, v ktorých sa má v určitý deň uskutočniť pojednávanie, predbežné prejednanie sporu alebo verejné vyhlásenie rozsudku.³² Zásada verejnosti je zárukou kontroly verejnosti nad výkonom súdnictva, ktorú vykonávajú priamo občania svojou účasťou na pojednávaniach, ale aj prostredníctvom médií, čím

27 Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Miller proti Švédsku zo dňa 08. mája 2005.

28 Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Saccoccia proti Rakúsku zo dňa 04. mája 2009.

29 Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Le Compte, Van Leuven a De Meyere proti Belgicku zo dňa 23. júna 1981.

30 WAGNEROVÁ, E. – ŠIMÍČEK, V. – LANGÁŠEK, T. – POSPÍŠIL, I. a kol. *Listina základných práv a slobod. Komentár*. Praha : Wolters Kluwer ČR, a. s. 2012. s. 793 – 794.

31 SVÁK, J., BALOG, B., POLKA, L. *Orgány ochrany práva*. Bratislava : Wolters Kluwer, s.r.o., 2017, s. 70.

32 ŠTEVČEK, M. – FICOVÁ, S. – BARICOVÁ, J. – MESIARKINOVÁ, S. – BAJÁNKOVÁ, J. – TOMAŠOVIČ, M. a kol. *Civilný sporový poriadok. Veľký komentár*. Praha : C. H. Beck. 2016. s. 652.

sa zvyšuje pocit zodpovednosti sudcov za výkon súdництва, orgány činné v trestnom konaní a súdy vedie k presnosti a dôslednosti pri vedení procesu a dodržiavaní zákonov, k pocitu osobnej zodpovednosti za správne rozhodovanie.³³

Podľa právneho názoru Ústavného súdu SR právo byť na pojednávaní ako verejnosť nie je základným a ani nárokovateľným právom, a rovnako ani princípom absolútnym. Zákonom precizované výnimky z princípu verejnosti pojednávania sa však vzťahujú iba na súdne pojednávanie, resp. na jeho priebeh, avšak vyhlásenie rozsudku musí byť vždy verejne (II. ÚS 260/09).

Článok 6 ods. 1 Dohovoru ustanovuje, že rozsudok musí byť vyhlásený verejne. Povinnosť verejného vyhlásenia rozsudku je v podmienkach Slovenskej republiky obsiahnutá v čl. 142 ods. 3 Ústavy SR. Osobitne je nutné akcentovať, že pojem rozsudok sa musí vykladať materialisticky, a to ako samotné „rozhodnutie“ vo všeobecnom slova zmysle, teda neoznačuje len rozhodnutia formálne nazvané „Rozsudok“.³⁴ Európsky súd pre ľudské práva pripúšťa, že verejné vyhlasovanie rozsudku napriek tomu, že ho považuje za prostriedok zachovania dôvery v orgány súdnej moci, nemôže byť absolútne. Podľa právneho názoru Európskeho súdu pre ľudské práva³⁵ cieľ, ktorý v tomto kontexte čl. 6 ods. 1 Dohovoru sleduje – zabezpečenie verejnej kontroly nad súdnou mocou so zreteľom na ochranu práva na spravodlivé súdne konanie – musí byť dosiahnutý v priebehu súdneho konania, ktoré musí byť brané do úvahy ako jeden celok.

Ústava zaručuje nie teoretické a iluzórne práva, ale konkrétne a účinné, preto požiadavku verejného vyhlásenia rozsudku možno považovať za splnenú len vtedy, ak má verejnosť možnosť získať informácie o dátume a mieste vyhlásenia rozsudku tak, aby pri takomto zverejnení mohol byť prítomný ktokoľvek, kto má o to záujem, pričom vo vzťahu k účastníkom konania sa musí vychádzať z prezumpcie tohto záujmu (porovnaj Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. I. ÚS 5/02).

V kontexte uvedeného, Ústavný súd SR³⁶ judikoval, že kým princíp verejnosti konania, ktorý patrí k ústavným procesným zárukám práva na súdnu a inú právnu ochranu, nie je absolútny a pripúšťa výnimku z uvedeného ústavného princípu, povinnosť vyhlásenia rozsudku je však bezvýnimčná. Vyplyva to z doslovného znenia čl. 142 ods. 3 Ústavy SR rovnako ako aj zo zákonov, ktoré sú s ňou v súlade. Právna teória pertraktuje aj právny názor, podľa ktorého sa vyhlasovanie rozsudku v prázdnej súdnej sieni mína účelu vyhlasovania rozsudku, ktoré má ako záruka verejnej kontroly prebehnúť.³⁷

K ústavnoprávnej otázke verejného vyhlasovania rozsudku Ústavný súd SR tiež uviedol,³⁸ že ustanovenie čl. 142 ods. 3 Ústavy SR má povahu ústavného príkazu daného všeobecným súdom vyhlasovať rozsudky vždy verejne za predpokladu, že rozhodujú vo forme rozsudku.

33 IVOR, J. a kol. *Trestné právo procesné. Druhé, doplnené a prepracované vydanie*. Bratislava : IURA EDITION. 2010. s. 68.

34 KMEC, J. – KOSAŘ, D. – KRATOCHVÍL, J. – BOBEK, M. *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář. I. vydání*. Praha : C. H. Beck. 2012. s. 694.

35 Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Axen proti Nemecku zo dňa 08. decembra 1983.

36 III. ÚS 6/00. Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 13. júla 2000.

37 SLÁDEČEK, V. – MIKULE, V. – SUCHÁNEK, R. – SYLLOVÁ, J. *Ústava České republiky. Komentář. II. vydání*. Praha : C. H. Beck. 2016. s. 1127.

38 I. ÚS 121/09. Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 14. júla 2009.

V súlade s podmienkou verejného vyhlásenia rozsudku sa predpokladá aktívny postup súdu spočívajúci v tom, že súd dá verejnosti dostatočným spôsobom najavo, že rozsudok bude v konkrétnom čase a na konkrétnom mieste vyhlásený. Ústavný súd SR judikoval, že požiadavka verejného vyhlásenia rozsudku nie je splnená, ak síce je rozsudok vyhlásený v pojednávacej miestnosti prístupnej verejnosti, ale súd pred vyhlásením rozsudku neuskutočnil úkon, ktorým by verejnosť informoval o jeho vyhlásení (I. ÚS 121/09). Ústavný súd už zaujal stanovisko k ústavnoprávnej otázke verejného vyhlásenia rozsudku, pričom konštatoval, že vyhlásenie rozsudku okrem toho, že je zárukou spravodlivého konania, patrí aj k ústavným princípom právneho štátu. Konštatovanie, že rozsudok bol vyhlásený verejne predpokladá, aby súd dal verejnosti najavo, že rozsudok vyhlási. Minimálny štandard takéhoto oznámenia predpokladá osobitný postup súdu, ktorý smeruje k verejnosti (informovanie o čase a mieste vyhlásenia rozsudku spôsobom v takomto prípade obvyklým, napr. na oznamovacej tabuli súdu, na internetovej stránke súdu), bez ohľadu na to, či pri konkrétnom vyhlásení rozsudku verejnosť právo na prítomnosť využije alebo nie (II. ÚS 85/02). Podmienka verejného vyhlásenia sa naplní aj vtedy, ak v neprítomnosti účastníkov konania sú prítomné tretie osoby, alebo aspoň majú možnosť byť prítomné na vyhlásení rozsudku. Účastník konania nie je odlišený od verejnosti, jeho práva sú obsiahnuté v právach verejnosti. Aj napriek tomu, že text ustanovenia čl. 142 ods. 3 Ústavy SR je považovaný za ústavný princíp, z ktorého nie je prípustná výnimka, Európsky súd pre ľudské práva konštantne judikuje, že pokiaľ rozsudok nie je vyhlásený verejne, musí byť zaisťované jeho dostatočné zverejnenie. V kontexte verejnosti Ústavný súd Českej republiky akcentuje aj sprístupnenie vyhlásených neprávoplatných súdnych rozhodnutí.³⁹

Záver

Požiadavka verejnosti súdneho konania je procesnou požiadavkou súdneho konania ako celku. Ústavný súd SR opakovane vyslovil právny názor, podľa ktorého, výkon základných práv uvedených v čl. 48 ods. 2 Ústavy SR predpokladá najmä predošlé uplatnenie práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 alebo 2 Ústavy SR tým, že sa oprávnený subjekt zákonom ustanoveným postupom domáha svojho práva na nezávislom a nestrannom súde, resp. žiada o preskúmanie zákonnosti rozhodnutia orgánu verejnej správy a súd na základe jeho návrhu na začatie konania aj začne konať. Bez splnenia základného predpokladu prístupu konkrétnej osoby na nezávislý a nestranný súd, nemôže dôjsť k naplneniu ďalších procesných záruk. Systém vzájomných brzd a protiváh medzi jednotlivými zložkami štátnej moci je v prípade súdnej moci zabezpečovaný nielen zákonodarnou respektíve výkonnou mocou, ale zároveň aj zo strany občanov. Tým spôsobom je najmä požiadavka verejnosti súdnych pojednávaní, kde laická ako aj odborná verejnosť môže svojou prítomnosťou na pojednávaní vytvárať oprávnený a legálny tlak na súdnu moc v súlade s požiadavkou, aby rozhodovala nezávisle a nestranne rešpektujúc princíp právnej istoty ako imanentný prvok rozhodovacej činnosti súdov.

39 SLÁDEČEK, V. – MIKULE, V. – SUCHÁNEK, R. – SYLLOVÁ, J. *Ústava České republiky. Komentář. II. vydání.* Praha : C. H. Beck. 2016. s. 1127.

Literatúra:

- DRGONEC, J. 2015. *Ústava Slovenskej republiky – Veľký komentár. Teória a prax*. Bratislava : C. H. Beck. 2015. 1603 s. ISBN 978-80-89603-39-8.
- IVOR, J. a kol. 2010. *Trestné právo procesné. Druhé, doplnené a prepracované vydanie*. Bratislava : IURA EDITION. 2010. 1049 s. ISBN 978-80-8078-309-9.
- CHOVANEC, J. – ZACHOVÁ A. 2007. *Ústavné garancie základných ľudských a občianskych práv a slobôd*. Bratislava : Procom, s. r. o. 2007. 173 s. ISBN 80-85717-10-7.
- CHOVANEC, J. – HOTÁR, S. V. – PALÚŠ, I. 2008. *Ústavné právo Európskej únie a Slovenskej republiky*. Banská Bystrica : Právnická fakulta Univerzity Mateja Bela. 2008. 541 s. ISBN 978-80-8083-428-9.
- KMEC, J. – KOSAŘ, D. – KRATOCHVÍL, J. – BOBEK, M. 2012. *Evropská úmluva o ľudských právech. Komentár. I. vydání*. Praha : C. H. Beck. 2012. 1660 s. ISBN 978-80-7400-365-3.
- SLÁDEČEK, V. – MIKULE, V. – SUCHÁNEK, R. – SYLLOVÁ, J. 2016. *Ústava České republiky. Komentár. II. vydání*. Praha : C. H. Beck. 2016. 1320 s. ISBN 978-80-7400-590-9.
- SVÁK, J. 2006. *Ochrana ľudských práv (z pohľadu judikatúry a doktríny štrasburských orgánov ochrany práv). II. rozšírené vydanie*. Bratislava : EUROKÓDEX, 2006. 1116 s. ISBN 80-88931-51-7.
- SVÁK, J., BALOG, B., POLKA, L. *Orgány ochrany práva*. Bratislava : Wolters Kluwer, s.r.o., 2017, 232 s. IBAN 978-80-8168-698-6.
- ŠEJVL, M. 2017. *Lidská práva jako subjektivní práva. Teoretické a historické aspekty*. Praha : Ústav státu a práva AV ČR. 2017. 166 s. ISBN 978-80-87439-32-6.
- ŠTEVČEK, M. – FICOVÁ, S. – BARICOVÁ, J. – MESIARKINOVÁ, S. – BAJÁNKOVÁ, J. – TOMAŠOVIČ, M. a kol. 2016. *Civilný sporový poriadok. Veľký komentár*. Praha : C. H. Beck. 2016. 1544 s. ISBN 9788074006296.
- TRECHSEL, S. 2006. *Human Rights in Criminal Proceedings*. Oxford Scholarship. Chapter 5. 2006. 724 s. ISBN 9780199271207.
- WAGNEROVÁ, E. – ŠIMÍČEK, V. – LANGÁŠEK, T. – POSPÍŠIL, I. a kol. 2012. *Listina základních práv a svobod. Komentár*. Praha : Wolters Kluwer ČR, a. s. 2012. 906 s. ISBN 978-80-7357-750-6.

Summary: The Public as the Guardian of the Just Judicial Power Execution

The presented study analyses the essential law to hear a case in the presence of the procedure participant and with the basic right to hear a case in public which is guaranteed by the Slovak Republic Constitution in the Article 48 paragraph 2. The part of the content is to analyze the demand publicly announced judgements adjusted by Article 142 paragraph 3 of the Slovak Republic Constitution. In connection with the mentioned problem-are the author points to the legal judgments of the Slovak Republic Constitution Court and the European Court for Human Rights.

JUDr. Júlia Ondrová, PhD.
Právnická fakulta Univerzity Mateja Bela
Katedra ústavného práva a teórie práva
Komenského 20
974 01 Banská Bystrica
Slovenská republika
e-mail: julia.ondrova@gmail.com